

A jó gyermekkönyv ismérvei

Mottó: „A gyermek lelke tiszta lap.
Gondold meg jól, mivel írja tele a könyv, amelyet a kezébe adsz.”
Móricz Zsigmond

Olvasónak nem születik az ember. Az olvasóvá válás nevelés eredménye. Éppen ezért ennek a folyamatnak első számú felelőse a szülő, aki azzal, hogy maga is olvas (és követendő példát nyújt), megfelelő életkorban mesét olvas a gyerekeknek, majd később, mikor már megtanult olvasni a gyerek, megfelelő könyvet ad gyermeke kezébe, hozzájárul az olvasóvá válás segítéséhez. Ehhez az szükséges, hogy a szülő tudatosan válasszon könyvet a gyerekeknek. A gyermekkönyvek kiválasztásában tartalmi és esztétikai szempontokat is egyaránt figyelembe kell venni. Az előbbi nemcsak a nyelvezetre, az irodalmi szöveg esztétikai aspektusaira vonatkozik, hanem a lélektani, pedagógiai szempontokra is, vagyis figyelembe kell venni a gyermek érdeklődését, életkori sajátosságait, hogy olyan szöveget kínáljunk meghallgatásra a gyerekeknek, amely olyan hétköznapi vagy akár nem hétköznapi, szimbolikus, irreális világot tár fel előtte, mely éppen foglalkoztatja, megérinti. Minden gyerek más. Más előélettel, más élményekkel, más személyiségjegyekkel rendelkezik. Éppen ezért a szülő – aki a legjobban ismeri gyerekeit – tudja igazán, hogy melyik legmegfelelőbb olvasmány gyereke számára: mi érdekli, mi köti le a figyelmét, milyen nehézségű szöveget ért meg stb. Az is tapasztalt tény, hogy az olvasóvá válás az élvezet, a pozitív élménynyújtás alapján válik kisgyerekkorban megvalósíthatóvá. Eleinte az anya vegye ölébe gyermekét, pozitív emóciókat, átélést, örömet nyújtson az olvasás által. Ennek biztosítása megalapozza azt a pedagógiai optimizmusunkat,

hogy kamaszként is, vagy felnőttként is keresni fogja majd az olvasás felemelő élményeit.

Milyen gyerekkönyveket válasszunk? Erre a kérdésre tehát némiképp egyszerű a válasz. Olyant, amely megszólítja a gyereket, amely olyan történetet mesél el, mely kielégíti a történet, cselekvés iránti igényét, másrészt olyan szereplőket mutat be, amellyel könnyen azonosul. Kiscsoportos, óvodáskorban a legalkalmasabbak a kortárs hétköznapi mesék (Marék Veronika, Berg Judit, Finy Petra, Lackfi János stb. meséi), egyszerű gyerektörténetek, illetve állatmesék. A gyermekkönyvek számos műfaja létezik, a leporellótól, a bön-gészökön keresztül egészen a meséskönyvekig.

Jó, ha a gyerekek minden műfajból van pár könyve, hogy belőlük kedvére válogathasson. Ne hagyjuk ki a verseket sem. Legnagyobb presztízsű kortárs költőink írják ma a gyerekeknek: Lackfi János, Tóth Krisztina, Kovács András Ferenc, Kiss Ottó, hogy csak a legnagyobbakat említsem. A gyermekversek, akárcsak a mesék, kortalanok, tehát születéstől kezdődően minden életszakaszban létjogosultságuk van az irodalmi ízlésformálás, személyiségfejlesztés terén. Figyeljünk viszont arra, hogy a nagy klasszikusokat csak később, nagycsoportos kor után olvassuk a gyerekeknek, hiszen csak 5 éves kor után érti meg a népmesék, a klasszikus mesék erkölcsi

célzatát, szimbolikus jelentését. Ezek a mesék megtanítják élni a gyermeket, megtanítják eligazodni a világban, segítenek neki megérteni önmagukat és másokat. Hogy egy gyermeknek egy adott életkorban melyik mese a legfontosabb, teljességgel attól függ, hogy éppen hol tart a lelki fejlődésben, hogy éppen milyen problémák foglalkoztatják leginkább.

Fontos szempont a gyermekkönyv kiválasztásakor az illusztráció minősége, vagyis a képi megjelenítés. Hiszen ma a vizuális kultúra térnyerésének köszönhetően a könyv illusztrátora szinte egyenrangú társa a könyv szerzőjének. A kisgyerek figyelmét lekötik a színes rajzok, így a vizuális nevelés, esztétikai ízlésformálás eszközevé is válik a gyermekkönyv. A könyv tartalmi jegyein kívül, a szöveg és az illusztrációk minőségén kívül a könyv esztétikai értékeihez tartozik még a tipográfia és a kötés is. Ne adjunk giccses, megjelenésében silány könyvet a gyerek kezébe.

Legfontosabb gyermekkönyvkiadók ma Magyarországon és Erdélyben, amelyek a fent megnevezett szempontok szerint igényes és értékes gyermekkönyveket jelentenek meg: Móra, Pagony, Csímsota, Naphegy, Vivandra, Holnap, Ceruza, Cerkabella, Koinónia, Gutenberg, Bookart stb. Ma már számos internetes portál foglalkozik az olvasóvá nevelés, gyermekkönyvek kérdésével, könyvajánlók, tanácsok által segítik a szülőket, hogy mikor, milyen könyvet olvasson gyerekeknek (a kiadók weboldalain kívül figyelembe ajánlom a www.konyvmutatvanyosok.wordpress.com gyermekirodalmi portált).

Olvassatok mindennap!

Makkai Kinga

A szerző a Marosvásárhelyi

Református Kántortanító-képző Főiskola tanára, oktatóként és kutatóként a gyermekirodalommal foglalkozik

A fenti írást vitaindítónak szántuk.

Jövő héten a címben felvetett kérdésre keresnek választ a gyermekkönyvvel foglalkozó alkotók – és kiadók.

Nincs könnyű dolga annak a tollforgatónak, aki a neves nyelvész akadémikus és néprajztudós hetvenedik születésnapja alkalmából pályafutásának felvázolására vállalkozik. Egyebek mellett azért sem, mert az egyetemi, akadémiai műhelyekben született nagyszámú és becses tudományos munkái mellett számolnia kell a tudós, tanár és közéleti ember Kárpát-medencei és nyugat-európai szakmai és civil szervezetekben betöltött szerepével is.

Találón mondta az egyik budapesti egyetemi tanár kollégája: „Péntek János személyében kapcsolódik össze Erdély és Magyarország nyelvi kultúrája, tájnyelv és köznyelv, kisebbségi és többségi nyelvhasználat, regionalitás és univerzalizmus. És van abban is valami jelképes, hogy éppen ő, Kalotaszeg szülötte hozta létre újra és erősítette meg ezeket a kapcsolatokat, mert éppen Kalotaszeg az a kultúrtáj, amely Erdélyben a magyarországinak legközelebbi rokona. Több mint másfél évtizedes tanszékvezetői működése gyarapodást, gazdagodást, differenciálódást jelentett a nyelvészet, irodalom és a néprajz egyetemi oktatásában. E három tanszék mostani professzorai és munkatársai mind Péntek János tanítványai voltak. Alapvető szerepet játszott a meseteri és doktori iskolák létrehozásában, sőt ezekben máig ő a hivatott vezetője és fő mozgatója Kolozsváron: az ő irányításával a doktori fokozatot elért tanítványainak száma meghaladja a húszat.”

Péntek János nyomtatásban megjelent publikációinak számbavételére terjedelmi okok miatt ezúttal nem vállalkozhat rovatunk. Megjelent könyveinek száma húsznál több, és csak a fontosabb tanulmányainak, dolgozatainak száma is túl van a százötvenen. Számos tudományos és ismeretterjesztő nyelvészeti/nyelvművelő munkát lektorált,

HELYESEN ■ Komoróczy György

Péntek János köszöntése

munkatársa a Magyar értelmező kéziszótár 2003-as átdolgozott, bővített kiadásának. Ebben a rangos akadémiai munkában az az egyik újdonság, hogy szóanyaga kiterjed az egész Kárpát-medencére, azaz igyekszik bemutatni a Magyarország határain kívül élő honfitársaink regionális köznyelvi kifejezéseit is. Ebben az úttörőnek számító munkában érdemei vannak Péntek Jánosnak is, akárcsak abban a vitában, amely a határon túli magyarok nyelvhasználatáról szólt jó tíz évvel ezelőtt Budapesten. Akkor mondta egyebek mellett: egyetlen magyar nemzeti nyelv van, és ennek – mint minden nyelvnek – valóban vannak regionális változatai és kontaktusváltozatai mind az anyaországban, mind a határon kívül. (...) Az erdélyieknek egyre több lehetőségük és esélyük van arra, hogy közvetlen tapasztalatból vagy a tömegkommunikáció révén megismerjék az anyaországi nyelvet és nyelvi változatokat, és arra is, hogy részben igazodjanak hozzá, az anyaországiaknak pedig szintén tudomásul kell venniük a határon túli régiók nyelvét, hozzá kell szokniuk éppen úgy, mint az ő-ző szegedihez, az a-zó palóchoz vagy a szintén nyelvjárásias somogyihoz vagy zalaihoz (Nyelvmentés vagy nyelvárulás?, Budapest, 1998).

Péntek János munkásságának egy tekintélyes részét a romániai magyarság kétnyelvűségének, azon belül a kisebbségi iskolák kétnyelvűségének kutatása teszi ki. Több tucatnyi előadásában, tanulmányában foglalkozott a tankönyvek nyelvezetével, a magyar–román nyelvi kölcsönhatásokkal, illetőleg a nyelvi/nyelvhelyességi szempontból káros román hatásokkal. Az ő irányításával működő Anyanyelvapótlók Erdélyi Szövetsége ügyel arra, hogy *A magyar nyelv napjai* elnevezésű – évente ismétlődő – rendezvényből ne maradjon ki a hazai szórványvidék sem. Szerinte az azonosság tudat több szálból font erős kötelek. A kisebbségek számára három eleme a legfontosabb: a nemzet tudat, a nyelv és a vallás más hagyományokkal együtt. A Kárpát-medencei magyar identitásban talán a nyelv a legfontosabb. A nyelvmegtartás az identitás megőrzését is jelenti, a nyelv iránti közömbösség pedig teret enged más, új identitások csábításának – mondta a neves nyelvész.

1990 után több jó hírű, rangos egyetemen volt vendég-tanár, több tudományos és civil szervezet tagja, például a Magyar Tudományos Akadémia Kolozsvári Bizottságának elnöke, a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaságnak alelnöke, elnökségi tagja a Magyar Nyelv és Kultúra Társaságának, a kolozsvári Szabó T. Artila Nyelvi Intézet vezetője.

Szakmai elismerésként több rangos díjat/kitüntetést kapott: Csűry Bálint Emlékérem (1985), Lőrincze Lajos Díj (1995), Bárczi Géza Emlékérem (1996), a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje (2010), a Debreceni Egyetem díszdoktora (2011)...

A gazdag szellemi kincset létrehozó tudóst és tanárt szerkesztőségünk nevében is tisztelettel és szeretettel köszöntöm. Isten éltesse sokáig erőben, egészségben, töretlen alkotókedvvel!